

अध्यासक्रम
राज्य सेवा (मुख्य) परीक्षा
सामान्य अध्ययन - एक
इतिहास व भूगोल

दर्जा : पर्यो

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप : पाठ्युपलब्ध

टीप :

एकूण गुण : १५०

कालावधी : १ तास

- (१) प्रश्नपत्रिकेतील प्रश्नांचे स्वरूप आणि दर्जा अशा प्रकारचा असेल की, एखादी सुविधित व्यक्ती कोणताही विरोध अध्यास न करता उत्तर देऊ शकेल; विविध विषयातील उमेदवारांच्या सामान्य ज्ञानाची पाचवी घेणे हा त्याचा उद्देश आहे.
- (२) उमेदवारांनी छाली नमूद केलेल्या विषयांतील / उपविषयांतील अद्ययावत व पाल्य घडामोडींचा अध्यास करणे अपेक्षित आहे.

१. इतिहास :

१.१ आधुनिक भारताचा विशेषतः महाराष्ट्राचा इतिहास (१८१८-१८५७) : आधुनिक शिक्षणाची ओळख - वृत्तपत्रे, रंगे, टपाल व तार, उद्योगधंदे, जमीन सुधारणा व सामाजिक - धार्मिक सुधारणा - यांचा समाजावरील परिणाम.

१.२ ब्रिटिश सत्तेची भारतामध्ये स्थापना : प्रमुख भारतीय सत्तांच्या विरुद्ध सुरु, तैमली चीज धोरण, छालाळ धोरण, १८५७ पर्यंतची ब्रिटिश राज्याची रचना.

१.३ सामाजिक - सांस्कृतिक बदल : छिन्नपन मिशनबरोबरीचे संघर्ष, इंग्रजी शिक्षण व जुहूगलयाचे आगमन, अधिकृत सामाजिक सुधारणांचे उपाय (१८१८ ते १८५७), सामाजिक - धार्मिक सुधारणांच्या चळवळी: ब्राह्मणे समाज, धार्मिक समाज, सायशोधक समाज, आर्य समाज, शोध तसेच मुस्लिम धर्मीयांतील सुधारणा चळवळी, डिपेंडेंट प्लासेस मिशन, ब्राह्मणेतर चळवळ व जस्टीस पार्टी.

१.४ सामाजिक व आर्थिक जागृती : भारतीय राष्ट्रवाद - १८५७ चा उठाव आणि त्यानंतर, इंडियन नॅशनल काँग्रेस (१८८५-१९४७), आझाद हिंद सेना, महात्मांच्या स्वतंत्राची भूमिका, स्वतंत्रादपुर्ष भारतीयतील सामाजिक जागृतीवरील वृत्तपत्रे व शिक्षण यांची भूमिका.

१.५ भारतीय राष्ट्रवादाची निर्मिती व विकास : सामाजिक चारकंधूसी, राष्ट्रीय संघटनांची स्थापना, शेतकऱ्यांचे उठाव, इंडियन नॅशनल काँग्रेसची स्थापना, महात्मा गटाची वाढ, जहाल गटाची वाढ, मोर्ले-मिटो सुधारणा, स्वराज्याची चळवळ, लखनौ काँग्रेस, मॉट-फोर्ड सुधारणा.

१.६ गांधी युगातील राष्ट्रीय चळवळ : गांधीजींचे नेतृत्व आणि प्रतिकाराचे तत्व, गांधीजींच्या लोक चळवळी, असहकार, सविनय कायदेभंग, वैयक्तिक सत्याग्रह, चलेनाथ चळवळ, सत्परोधक समाज, गांधीजी आणि अस्पृश्यता निर्मूलन, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा अस्पृश्यता समास्येबाबतचा इष्टीकोन, मुस्लिम राजकारण आणि स्वतंत्राच्य चळवळ (सर सय्यद अहमद खान व अलिगड चळवळ, मुस्लिम लीग व अली शंभू इन्व्हाल, जिना), संयुक्त फर (युनियनिस्ट पार्टी) व कृषक प्रजा पार्टी, हिंदू महासभेचे राजकारण, साम्यवादी नेते आणि भारतीय स्वतंत्राच्य चळवळ, कॅपिल समाजवादी पार्टी, राष्ट्रीय चळवळीतील महिला सहभाग, संवधानातील जनतेची चळवळ, साम्यवादी (डाव्ये) चळवळ - शेतमजुरांची चळवळ - आदिवासींचे बंड, ट्रेड युनियन चळवळ व आदिवासी चळवळ